

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Alternatif Turizm Türü Olarak Off-Road Faaliyetlerinin Katılımcıların Yaşamlarındaki Yeri: Çanakkale Örneği**The Meaning of the Off-Road Activities on Life of Attendants as an Alternative Tourism Type: The Case of Çanakkale**

Makale Gönderim Tarihi: 04.02.2019
Makale Kabul Tarihi: 14.03.2019

Öğr. Gör. Figen SEVİNÇ¹

ORCID:0000-0001-5391-1818

Doç. Dr. Erol DURAN²

ORCID:0000-0003-0116-3189

Özet: Son yıllarda, off-road etkinliklerinin bir boş zaman aktivitesi olarak değer kazandığı, birçok destinasyonda aktiviteler için güzergâhların belirlendiği gözlemlenmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada, Çanakkale'de off-road etkinliklerine katılan bireylerin, boş zaman aktivitesi olarak off-road'u nasıl gördükleri, yaşam doyumlarıyla ilişkisi ve Çanakkale'de off-road'u bir turistik ürün olarak nasıl algıladıkları araştırılmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu amaçla, Çanakkale'de faaliyet gösteren off-road derneği aracılığıyla off-road etkinliklerine katılan 22 birey ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan içerik analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde, off-road'un bireylerin hayatında önemli bir yere sahip olduğu, keşfetmeye, sosyalleşmeye, doğayla mücadeleye ve zorluklarla başa çıkmaya katkısı olan sportif bir etkinlik olduğu, aynı zamanda Çanakkale için bir turistik ürün olarak algılandığı belirlenmiştir. Bununla birlikte bireylerin off-road etkinliklerine katılıyor olmaları ile yaşam doyumları arasında olumlu yönde bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Boş zaman, Rekreasyon, Off-Road, Yaşam Doyumu, Çanakkale

Abstract: During the recent years, it observed that off-road activities are getting value as a recreational attraction and routs for off-road activities are being designating in several destinations. Thus, the relation between the figure of off-road activities on attendants' and on their life satisfaction and the meaning of off-road activities as a touristic attraction on their mind were examined. In this study, interview technique was employed as a kind of qualitative research methods. For this purpose semi-structured interviews were performed on 22 attendants who attend off-road attractions in Çanakkale via Çanakkale off-road association. The interviews were analyzed with content analysis which is being employed in qualitative methods typically. According to the interviews it indicated that off-road activities have a significant meaning in their life as a sport activity including exploration, socialization, straggling with the wild life and challenges and also as a tourism product for Çanakkale. However a positive relation has been observed between attending off-road activities and life satisfaction.

Key words: Leisure, Recreation, Off-Road, Life Satisfaction, Çanakkale

¹ Bartın Üniversitesi, Bartın Meslek Yüksekokulu e-posta: fsevinc@bartin.edu.tr

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi e-posta: erolduran@comu.edu.tr

Giriş ve Problemin Sunumu

Teknolojik gelişmeler, çalışma saatlerinin azalması, tatillerin sosyal bir hak niteliğine kavuşması, insanları, işten arta kalan zamanlarında kişisel yeteneklerine, kendilerini gerçekleştirmelerine, haz aldıkları etkinliklere yönlendirmektedir (Hazar, 2014). Bu nedenle, bireylerin boş zamanlarını değerlendirirken fiziksel, zihinsel ve ruhsal açıdan rahatlatan, eğlenceli, tatmin edici ve zevkli gelen her zaman gerçekleştirebilen etkinlikleri tercih ettiği gözlenmektedir. Bireylerin etkinliklere katılımlarında içsel ve dışsal güdülenme söz konusu olduğundan (Porter and Lawyer, 1968; Sung, 2000), herhangi bir etkinliğe olan ilgileri, verdikleri önem ve katılımdan elde ettikleri kazanç (sosyalleşme, başarı, haz, yaşam doyumu vb.) bu tip etkinliklere yönelmelerinde önemli rol oynamaktadır (Sung, 2000). Bu etkinliklerden biri de macera aktivitesi olarak insan hayatında yer alan, doğada kişisel mücadele içeren, boş zaman ve eğlence için tercih edilen off-road sporudur. Özellikle son yıllarda bu etkinlik türüne aktif katılımın artmasıyla birçok destinasyonda güzergâhlar belirlenmekte off-road aktivitelere yönelik projeler geliştirilmektedir (Ulusan ve Batman, 2010; Özdemir ve Çelikoğlu, 2014).

Bireylerin boş zaman aktivitesi olarak off-road'u nasıl gördükleri, yaşam doyumlarıyla ilişkisinin araştırılması ve off-road etkinliklerine yönelmelerinde rol oynayan sebeplerin belirlenmesi hem macera turizmin gelişmesine, hem de sürdürülebilirliği için arz ile talep arasında dengenin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Araştırmalardan elde edilen ortak bulgulara göre, off-road yapan bireylerin temel motivasyonları; macera aramak, rekreatif etkinlik yapmak, kişisel mücadele, yaşam tarzı şeklinde sıralanabilmektedir (Nicholes, 1980; Noe and Wellman, 1982; Boyle and Samson, 1985; Webb and Wilshire, 1992; Weber, 2001; Celliers, 2004; Buckley, 2007; Naylor, 2009). Ek olarak bölgesel, ulusal, uluslararası off-road kulüplerinin varlığı, off-road topluluklarının faaliyetleri, festivalleri, etkinlikleri ve tüm bunların sosyal medyanın etkisiyle geniş kitlelere ulaşması, off-road'a yönelen katılımcıların sayısının artmasına ve bireylerin uluslararası seyahatlere yönelmesine katkı sağlamaktadır.

Her araştırmanın belirli bir amacı bulunmaktadır ve araştırma problemi bu amacı yansıtmaktadır. Araştırma probleminin saptanması her tür araştırmanın ilk aşamasını oluşturmaktadır (Baş ve Akturan, 2008). Crano'ya göre (2002), araştırma probleminin belirlenmesinde üç temel kaynak önemli rol oynamaktadır. İlki, araştırma yapılmak istenen alanla ilgili kuram ve alan yazını, ikincisi araştırmacının bireysel ve mesleğe dönük deneyimleri, üçüncüsü ise ilgili alanda karşılaşılan toplumsal sorunlardır.

Bu çalışmada Çanakkale'de off-road etkinliklerine katılan bireylerin, boş zaman aktivitesi olarak off-road'u nasıl gördüklerinin, yaşam doyumlarıyla ilişkisinin ve Çanakkale'de off-road'un katılımcılar tarafından bir turistik ürün olarak nasıl algılandığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında araştırmanın problemini *“Off-road turizmi Çanakkale için önemli bir turistik ürün müdür? Katılımcıları açısından yeri nedir?”* şeklinde belirlemek mümkündür. Araştırmanın amacını yansıtmaya açısından belirlenmiş olan araştırma problemi, kritik bir öneme sahiptir. Araştırmanın ana seyrini oluşturmaktadır ve bazı araştırma sorularıyla araştırmanın amacına ulaşılması önem taşımaktadır. Kerlinger ve Lee (2000), araştırma sorusu ya da sorularının, araştırmaya konu olan problemin

soru olarak ifade edilmiş biçimi olduğunu ifade etmektedir. Araştırma sorusu veya soruları, araştırmanın diğer tüm aşamalarını derinden etkileyen öğelerdir. Araştırma sorusunun yazılmasında, araştırma probleminin niteliğinin ve bu problemle ilgili taranan yazının önemli bir rolü vardır. Araştırma problemine dayalı olarak ortaya çıkmış olan araştırma soruları ile araştırma alanına yönelik daha ayrıntılı ve derinlemesine bilgiler sağlanması hedeflenmiştir. Bu çerçevede belirlenmiş olan araştırma soruları şunlardır;

- Çanakkale’de off-road turizmi gelişimi ne yöndedir ve nasıl olmalıdır?
- Çanakkale’ye off-road faaliyetlerine katılım amacıyla gelen katılımcıların tercih nedenleri neler olabilir?
- Off-road faaliyetlerinin katılımcıların toplumsal ve kültürel yaşamı içindeki yeri nedir?
- Bireylerin off-road faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler nelerdir.
- Çanakkale’nin off-road faaliyetleri açısından durumu nedir? Tamamlayıcı ürünlerle sürdürülebilirlik perspektifi ile turizme sunulması açısından neler yapılmalıdır?
- Off-road faaliyetlerinin katılımcıların yaşam doyumlarına etkisi nedir?

Doğayı tanıma, doğayla mücadele ve başa çıkma isteği, macera, eğlence vb. sebepler geçmişten günümüze insanları benzer etkinliklere yönlentmektedir. Dolayısıyla, bireylerin serbest zamanlarında off-road aktivitelerini haz alarak yapmaları yaşam doyumlarına yönelik etki oluşturabilmektedir. Buradan hareketle bu çalışma ile off-road etkinliklerine katılan bireylerin, boş zaman aktivitesi olarak off-road’u nasıl gördüklerinin, yaşam doyumları ile ilişkisinin olup olmadığının ve Çanakkale’de off-road’un bir turistik ürün olarak nasıl algılandığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, evrenin belirlenmesinin zorluğu ve daha kapsamlı bilgi alınması amacı ile görüşme yöntemi kullanılarak, Çanakkale’de faaliyet gösteren Çanakkale Alternatif Doğa Sporları ve Off-Road Kulübü Derneği (ÇADOFF) ile görüşülmüş, dernek aracılığıyla off-road yapan 22 bireyden veriler toplanmıştır. Macera turizmi arasında yer alan off-road’un, gün geçtikçe ilgi odağı haline geldiği, güzergâhların geliştirildiği ve etkinliklerin çeşitlendiği görülmektedir (Uluslan ve Batman, 2010; Özdemir ve Çelikoğlu, 2014). Alanyazın incelendiğinde, boş zaman aktivitesi olarak off-road ve yaşam doyumu ile ilişkisine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, çalışmanın, off-road etkinliklerine katılan bireylerin yaşam doyumlarında off-road’u nasıl konumlandıklarını ve off-road’a yönelik algılarını belirlemede alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İlgili Yazın

1. Açık Hava Rekreasyonu Off-road

Macera turizmi ile doğrudan bağlantılı olan ve yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin tercih etmesi sebebiyle son zamanlarda adından sıkça bahsedilen off-

road (Celliers vd. 2004; Wisdom vd. 2004; Buckley, 2007; Naylor vd. 2009; Adventure Tourism Market Report, 2010), gün geçtikçe önemi daha çok kavranan ve yapısı gereği ekonomik getirisi yüksek olan bir açık hava rekreasyonudur. Off-road, bireylerin, işten arda kalan zamanlarında doğa yakın olma, özel donanımlı araçlarını test ederek zorluklarla başa çıkma, kontrollü risk alarak eğlenme ve heyecan arama isteği gibi etkenlerin bir arada bulunduğu maceraya yönelik yol dışı araç kullanma aktivitesidir. Off-road'un bileşenleri, sahip olduğu özellikleri ve bireylerde yaşattığı haz, rekreatif faaliyet olarak off-road'a olan talebi her geçen gün artırmaktadır (United States, 1972; Nicholes, 1980; Adventure Tourism Market Report, 2010) . Yapısı gereği yolu olmayan, bozuk zeminde gerçekleştirilen bu macera aktivitesi belli bir mekâna ihtiyaç duymadığı gibi dünyada pek çok alternatif güzergâha da sahiptir. Yağmur ormanlarında çamur off-road'unun, Arabistan'da çöl off-road'unun, Amerika'da kayalık off-road'unun olmak üzere farklı aktivitelerin gerçekleştirilmesi, bu sporda arazi araçlarıyla, kar, çamur, patika, çakıl, kum, su ve birçok doğal engelin bulunduğu parkurlarda gerçekleştirilebileceğini de göstermektedir.

Zevk, spor, macera, meydan okuma, rekreasyon aktivitesi gibi özel ilgi ve hobiler için özel araçlarla gerçekleştirilen sportif bir faaliyet olan off-road, belirli bir güzergâh boyunca yapılan etkinlikleri kapsamaktadır. Bu nedenle, sportif ve turistik rekreasyon etkinlikleri olarak doğal güzelliklerin bulunduğu, grup halinde ya da bireysel gerçekleştirilebilen açık hava rekreasyon grubunda yer alan, doğa temelli, macera turizmi etkinliği olarak da değerlendirilebilmektedir (Buckley, 2006; Hazar, 2014; Garda, 2014; Adventuretravel, 2015). Bir destinasyonun açık hava rekreasyon aktivitelerinde yer almasında sürdürülebilir, çevik ve kapsamlı sportif aktivitelerinin o destinasyon için iyi bir temel oluşturabileceğini belirtmek mümkündür. Gün geçtikçe ekonomik kalkınma potansiyeli ön plana çıkan off-road aktivitelerinin pazar payının ve turist yapısının belirlenmesi de önemli hale gelebilir. Nitekim belli bir pazar payına sahip off-road sporunun (United States, 1972; Nicholes, 1980; Celliers vd. 2004) gelecek yıllarda kayda değer bir gelişme göstereceği düşünüldüğünde ekonomik, sosyal ve sürdürülebilir faydanın da etkisiyle off-road güzergâhında yer almak ve güvenli rotaları belirlemek de önemli hale gelmektedir.

Bu bağlamda, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de birçok ilde off-road kulüpleri açılmakta, Türkiye Off-Road Şampiyonası, Anatolian Rally ve Off-Road Trophy yarışmaları düzenlenmekte, off-road aktivitelerinin gelişmesi için rotalar belirlenmekte, organizasyonlar ve turlar düzenlenmektedir (www.advenport.com). Türkiye Otomobil Sporları Federasyonu (TOSFED) aracılığıyla eğitimler verilmektedir (<http://www.tosfed.org.tr/>). Özellikle Avrupa ülkelerinde hızla artan bu tür etkinliklerin ekonomik katkısı, turizm gelirlerinde macera turizminin yadsınamayacak bir yer edinmesini de sağlamaktadır. Bu nedenle daha kapsamlı güzergâhlar oluşturmak ve uluslararası boyutta off-road güzergâhında yer almak isteyen destinasyonlar, bu alana yönelik girişimlerde bulunmakta çeşitli projeler geliştirmektedir. Hatta bir kısım kullanılmayan alanların off-road parkurlarına dönüştürüldüğü görülmektedir (www.fia.com; www.fiordland.org). Dolayısıyla, off-road'a yönelik artan ilgi, Avrupa ülkeleri arasında güçlü bir rekabeti beraberinde getirmekle kalmamış, tüm dünyaya yayılmıştır. Çünkü coğrafi olanaklara, doğal güzelliklere, tarihi ve kültürel zenginliklere vb. imkânlarla sahip

olmak, destinasyonlarda açık hava rekreasyonlarının gelişmesinin yolunu açmakta, off-road yapan bireylerin sayılarıyla doğru orantılı olarak gelişme göstermektedir. Bulunduğu konum, sahip olduğu doğal ve tarihi güzellikleri, güvenli ve alternatif rotaları gereği Türkiye, tur düzenleyicilerinin ve kulüplerin ilgisini çekmektedir. Türkiye’de off-road etkinliklerinin son yıllarda önem kazanması, donanımlı araçlara yönelik talep artışının ve yakın zamanda gelişme göstermesinin bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

2. Off-road Etkinliklerinden Yaşam Doyumuna

Yaşam doyumu bireylerin yaşamları süresince iş ve işten arta kalan zamanlarına gösterdikleri duygusal tepki ve tutum diğer bir ifadeyle hayatlarına yönelik hissettikleri doyumdur (Şener, 2009). Bu nedenle, yaşam doyumu, bireylerin mutluluğunu, iyi olma halini kapsamaktadır ve ruh sağlığını etkilemektedir. Beklentilerle sahip olunanların arasında oluşan fark, yaşam doyumu düzeyini ifade ettiğinden bireylerin yaşamlarını olumlu bir şekilde değerlendirmesi, iyi oluşun gereklilikleri arasında yer almasını sağlamaktadır. (Diener vd. 2004). Bununla birlikte iyi oluş kavramı, aynı zamanda sahip olunan kişilik özellikleriyle yaşam doyumlarını etkileyen bir etken olarak görülebilmektedir (Söyler, 2016). Bu nedenle, yaşam doyumları yüksek düzeyde olan bireylerin kendileriyle barışık, benliklerini ve kişiliklerini tanıyan, duygusal zekâları gelişmiş bir yapıya sahip oldukları belirtilmektedir (Tümekaya vd. 2008). Neugarten vd. (1961) tarafından ele alınan yaşam doyumu, hayata karşı iyimser bir tutum ve katılınan etkinlikleri zevk alarak gerçekleştirme, kendini değerli görme, inançla bekleme ve yaşama anlam katma olmak üzere beş farklı ölçütte değerlendirilmektedir. Özellikle aktif katılım sağlanan boş zaman aktivitelerini olumlu yönde geliştirmenin uzun vadede bireylere mutluluk ve duygusal yapılarına pozitif etki oluşturduğu, olumsuzluklarla baş etmelerine yardımcı olduğu savunulmaktadır (Argyle, 1996; Mannell, 1999; Murphy, 2003). Buradan hareketle, yaşam doyumu ve serbest zaman aktivitelerine yönelik yapılan çalışmalar, bireylerin boş zaman aktivitelerine katılımlarının yaşam doyumlarını artırmada önemli bir role sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Turizm ve yaşam doyumuna alanına yönelik yazın incelendiğinde ise benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir (Neal vd., 1999; Gilbert ve Abdullah, 2004; Uysal vd., 2012; Söyler, 2016).

Katılım gösterilen etkinliklerin tekrar gerçekleştiriliyor olması ve daha fazla etkinliğe ilgi uyandırması, bireylerin boş zaman aktivitelerine olan ilgilerinin her geçen gün artmasına ve rekreatif etkinliklerin çeşitlenmesine olanak sağlamaktadır. (Hazar, 2014). Dolayısıyla gerek seyahat acenteleri, dernekler ve kulüpler gerekse ağlar üzerinden doğayla iç içe olmak, kısa sürede farklı deneyimler yaşamak, spor yapmak, mücadele etmek, heyecan, mutluluk, risk gibi duyguları bir arada hissetmek isteyen ve maceraya ilgi duyan herkesin bir araya gelebildiği off-road etkinlikleri, bireylerin yaşam doyumlarına yönelik bir etki oluşturabilir. Çünkü bu tip etkinliklere katılan bireyler, farklı destinasyonları keşfederken zorluklarla başa çıkmayı, doğaya uyum sağlamayı, bilgi, beceri ve yeteneklerini kullanmayı da tercih ederler. Dolayısıyla off-road etkinliklerine katılan bireylerin beklenti ve elde ettikleri arasında pozitif yönlü bir uyum söz konusudur. Nitekim doğanın insanlara

sağladığı huzur ve mutluluk, katıldıkları etkinliğe ve hayatlarına yönelik hissettikleri doyumunu da ortaya çıkarabilmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada, açık hava rekreasyonlarından biri olan off-road'un, bir boş zaman aktivitesi olarak, off-road yapan bireyler tarafından nasıl görüldüğünün, turistik ürün olarak algılarının ve bireylerin yaşam doyumlarıyla off-road aktivitesinin arasında bir ilişkinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda, bilimsel araştırmalarda yaygın olarak tercih edilen, belirli bir düşüncenin, davranışın nedenlerini, deneyim ve zihinsel algılarını anlamada yardımcı olan nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır (Patton, 1987; Seaton ve Bennett, 1996; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme formu yaklaşımı ile amaca yönelik sorular tüm boyutlarıyla ele alınmış, sohbet tarzı bir görüşme benimsenerek zaman esnekliği sağlanmıştır. Bu bağlamda, araştırma probleminin çözümüne yönelik olarak geliştirilmiş olan araştırma sorunları da dikkate alınarak 15 soru belirlenmiş, alan veya olayla ilgili derinlemesine bilgilere ulaşılması amacıyla ek sorular da sorulmuştur. Görüşmelerde soru sırası ve ek sorulardan kaynaklı olarak sayısı görüşmeye göre şekillenmiştir.

1. Veri Derleme Aracının Oluşturulması

Alanyazında bireylerin boş zaman aktivitelerine yönelik çeşitli çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Buradan hareketle, veri toplama aracı olarak oluşturulan görüşme formunda, beşi bireylerin demografik özelliklerini kapsamak üzere toplam 15 soru yer almaktadır. Görüşme soruları alanyazındaki çeşitli kaynaklardan (Beard ve Ragheb 1980; Diener vd. 1985; Ragheb, 2005; Aydın, 2016; Söyler, 2016) faydalanarak oluşturulmuştur. Görüşme öncesi oluşturulan sorular, “off-road algısı ve off-road etkinliklerine katılım amacı”, “boş zaman aktivitesi olarak off-road'un hayata kattığı anlam” ve “yaşam doyumu” olmak üzere üç başlıkta bir araya gelmiş ve veriler bu açıdan değerlendirilerek analiz edilmiştir.

2. Verilerin Toplanması

Araştırma alanı olarak Çanakkale belirlenmiştir. Araştırma evreninde bu şehrin seçilmesinin sebebi, off-road derneğinin yaz kış aktif faaliyet göstermeleri ve yöneticilerinin iletişim halinde olmalarıdır. Bir diğer sebep ise Çanakkale Off-Road Derneği'nin (CADOFF) aracılığıyla her hafta off-road etkinliğinin planlanması, sosyal sorumluluk projelerinde yer almaları, farklı güzergâhlar belirlenerek katılımcıların aileleriyle birlikte katılımlarının sağlanması ve yerinde gözlem yapılabilmesidir. Veri toplama aşamasında zengin, bilgilendirici olması amacıyla çok düzeyli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bunun en önemli sebebi, bireylerin profesyonel anlamda donanımlı araçlarıyla etkinliğe katılması ve gerekli bilgi ve beceriye sahip olmalarıdır. İlk dört katılımcının ardından, katılımcıların önerdikleri bireylerle görüşmelere devam edilerek kartopu örnekleme ile 18 katılımcıyla daha olmak üzere toplam 22 katılımcı ile görüşülmüştür. Çalışmada, mümkün olduğunca

farklı demografik ve meslek gruplarından bireyler seçilerek farklı görüşlerin alınması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, iyi düzeyde bilgi paylaşımı yapabilecek, bilgi birikimine sahip katılımcılarla görüşülmeye özen gösterilmiştir.

Katılımcılara öncelikle çalışmanın temel amacından, off-road'un turistik aktivite algısından ve yaşam doyumuna yönelik farkındalık oluşturmanın öneminden bahsedilerek bireylerden görüşme talep edilmiştir. Görüşme talebini kabul eden 22 birey ile 28 Şubat 2018- 20 Mart 2018 tarihleri arasında Çanakkale'de yüz yüze olmak üzere görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler, yaklaşık 28 ila 50 dakika arasında sürmüştür. Aynı tarihler arasında gerçekleştirilen hafta sonu off-road etkinliklerine katılım gösterilerek araştırmacı tarafından yerinde gözlem yapılmış, veriler yazılı hale getirilmiştir.

3. Verilerin Analizi

Çalışmada kullanılan görüşme tekniğinden elde edilen veriler tümevarımcı yöntem diğer bir deyişle içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Davranışları betimleme, verileri belirli kavramlar çerçevesinde bir araya getirerek anlaşılır şekilde yorumlama, benzer verilerin arasındaki ilişkiyi belirtmek (Yıldırım ve Şimşek, 2011) amacıyla kodlama yoluyla içerik analizi tercih edilmiştir. Böylelikle çalışmada kodlamaya gidilerek elde edilen bulguların geçerlilik ve güvenilirliğini artırmak için bu yaklaşımın katkıda bulunması hedeflenmiştir (Rossman ve Rallis, 1998). Kodlama yapılırken daha önce tanımlanmış bir kavramsal yapı olmadığından veriler kavramlaştırılmış, ilişkilendirilmiştir ve analiz edilen veriler aracılığıyla kavramlar kodlanmıştır (Günlü vd. 2009). Kodlama işleminden sonra elde edilen verilerin ortak yönleri belirlenmeye çalışılmış, temalar oluşturulmuştur. Araştırmanın geçerliliğini sınamak için Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden iki bağımsız akademisyene görüşleri sorulmuş, kodları değerlendirmeleri talep edilmiştir. Bunun neticesinde kodlama son halini almış, uygun temalar belirlenmiş ve karşılaştırma yapılarak güvenilirlik ölçütleri karşılanmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle, Huberman ve Miles, (2002) tarafından dört aşama olduğu ifade edilen analiz yaklaşımı ile analiz verileri kodlanmış, kavramlar belirlenmiş, bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

Bulgular

1. Demografik Bulgular

Çalışmada elde edilen bulgular ışığında, katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik dağılımları

Cinsiyet	Erkek	% 100
	Kadın	% 0
Yaş	35-44 yaş	%59,1
	25-34 yaş	%31,8'

	45-54	%9,1
Öğrenim	İlk Orta ve ön - lisans	%31,8
	Lisans	%27,3
	Lisansüstü	%9,1
Gelir	1501 – 3000 TL	% 27,3
	3001 TL ve üzeri	%72,7
Harcama	500 TL ve altı	%41
	501-1500 TL	%31,9
	2500 TL ila 3500 TL	%13,6

Çalışmada elde edilen bulgular ışığında, katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde hepsi erkektir. Araştırma kapsamında görüşlerine başvuru katılımcıların %59,1'i 35-44 yaş, %31,8'i 25-34 yaş, %9,1'i 45-54 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Öğrenim durumlarına bakıldığında, %31,8'i ortaöğrenim ve ön-lisans, %27,3'ü lisans, %9,1'i ise lisansüstü olan katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcılar, akademisyen, mühendis, doktor, otomotiv sanayi ve işletme olmak üzere farklı meslek gruplarında yer almaktadır. Katılımcıların gelir durumu ise %72,7'si 3001 TL ve üzeri, % 27,3'ü 1501 – 3000 TL arası aylık gelire sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %41'i 5 yıldan daha fazla süredir off-road yaptıklarını ifade etmiştir. Off-road aktiviteleri için aylık harcama oranlarına bakıldığında katılımcıların %41'i 500tl ve altı, %31,9'u 501-1500 TL arası, %13,6'sının ise 2500 TL ila 3500tl arasında olduğu belirlenmiştir. Tablo 2'de görüşmeler sonucu verilerin analizi sırasında oluşturulan temalara ve kodlara yer verilmiştir.

Tablo 2. Gözlenen Frekans Kodları ve Temalar

Temalar	Temalara göre kod listesi	Toplam
Off-road Algısı/Amaçları	Turistik ürün	21
	Doğaya yakın olma	15
	Keşfetmek	9
	Keyif	8
	Heyecan/adrenalin	7
Off-road'un Hayata Kattığı Anlam	Stresten uzaklaşma/ huzur	11
	Sosyalleşme aracı	8
	Mutluluk	7
	Kendine Güven	3
Off-road ve yaşam doyumu	Off-road önceliği	20
	İdeallere erişim	20
	Memnuniyet	22

2. Off-Road Algısı ve Off-Road Etkinliklerine Katılım Amacına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin off-road algısının nasıl şekillendiğini ortaya koyabilmek adına, off-road'a hangi amaçla başladıkları ve off-road hakkında ne düşündükleri sorusu yöneltilmiş, off-road etkinliklerine katılım durumlarına ilişkin sorular sorulmuştur. Çalışmada elde edilen bulgular ışığında, katılımcıların off-

road'a, yakın çevreleri aracılığıyla merak ve bir istekle başlayıp zamanla sürekli hale geldiği, off-road'un yapıldığı ve bağlı olan kulübün etkinliklerine katılımın çoğunlukla gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Uzun süredir off-road yapan katılımcıların, off-road'a başlama amaçlarını ve şu anki temel amaçlarını şöyle belirtmektedir:

İlk Offroad aktiviteme 4x4 araç almakla 7 yıl önce başladı. Araçların gidemediği yerlere gitmek bir tutkuya dönüştü sonra. Offroad da aracımızın limitlerini artırıp daha profesyonel olmak şuan ki amacım.

Mülakat 7

Off-road aktivitesine lise yılların otomobil dergilerindeki Off-road yarışlarını takip ederek başladım 1999 yılında kendimi bu işin içinde buldum yarış aracı hazırladım ve 2005 de Türkiye şampiyonu oldum bu aktivite benim en sevdiğim hobim oldu

Mülakat 13

Bir diğer katılımcı ise arkadaşlarının tavsiyesi üzerine off-road'a başladığını, her haftasonu off-road yapılabileceğini ifade ederek şöyle cevap vermiştir:

Arkadaşlarımın tavsiyesiyle ve çok zevkli bir ortam, her haftasonu katılıyorum çünkü zinde tutuyor arkadaş ortamı bambaşka oksijen var mı ötesi.

Mülakat 6

3. Boş Zaman Aktivitesi Olarak Off-Road'un Hayata Kattığı Anlama yönelik Bulgular

Çalışmada, bir boş zaman aktivitesi olarak off-road'un hayatlarında yer tutuyor olması sebebiyle katılımcılara yöneltilen "Off-road yapıyor olmak hayatınıza ne gibi bir anlam katıyor? Off-road'un hayatınıza nasıl bir etkisi oldu?" sorularına verilen cevaplar incelenmiştir. Katılımcıların tamamı, off-road'un hayatlarında önemli bir yere sahip olduğunu ve hayatlarına olumlu etkiler oluşturduğu, off-road yapmaktan mutlu olduklarını belirtmiştir. Bununla birlikte, ayrıca zaman ayrılan keyifli bir aktivite ve yaşam biçimi haline geldiği ve yapılmadığında eksiklik hissedildiği ifade edilmektedir. Off-road'ı bir boş zaman aktivitesi olarak gören katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Bir yaşam biçimi haline geldi şartlar(maddi-zaman)el verdiği müddetçe hayatımın bir parçası, En büyük eğlence, yapmazsam hayatımda eksik bir şeyler kalmış gibi oluyor... Off-road'dan sonra büyük bir rahatlık hissediyorum...

Mülakat 3

Off-road benim için çok şey, yoğun geçen iş hayatında kendime ödül verdiğimi düşünüyorum.

Mülakat 8

Çalışan biri olduğum için boş zaman aktivitesi olarak katılabiliyorum. Ailemle yeni ve güzel insanlar tanıdık, ekip ruhunu yeniden yaşadık, mutluyuz.

Mülakat 9

Off-road öncesi heyecan sonrasında ise rahatlama hissi oluyor. Doğa ile centilmence mücadele ve akşamında büyüklüğünü saygı ile kabullenmedir.

Mülakat 16

Off-road'u boş zaman aktivitesi olarak ifade etmek istemeyen katılımcılar off-road'un hayatlarına kattığı anlamı şu şekilde belirtmektedirler:

Off-road kesinlikle boş zaman aktivitesi değil. Bilakis özel zaman, bütçe ekipman gerektiren bir aktivite. Off-road öncesi doğal güzellikleri bu kadar önemsemiyordum. Arazide insanların yaş, sosyal statü ayrımı olmadan kenetlenmesi harika. Güven, stresten-rutin hayattan uzaklaşma, doğaya yakın olma, yardımlaşma, sosyalleşme ve birçok etkisi mevcut.

Mülakat 4

Off-road benim için kesinlikle planlı programlı bir aktivitedir, Off-road bir doğa sporudur, doğanın içinde bulunduğunuz sürece ve onunla mücadele ettiğinizde kendinize olan güveniniz artar, hayat dinamiklerimiz gelişir ,yardımlaşma duygunuzun plana çıkar ne kadar çok şeyi keşfettiğimizin farkına varırsınız, keşfettiğçe de mutlu olursunuz ben tamamen bunları hissediyorum.

Mülakat 13

4. Off-Road ve Yaşam Doyumu İlişkisine Yönelik Bulgular

Hayat şartları, mevcut yaşam standartları bireylerin mutluluğunu, iyi olma halini kapsamaktadır ve boş zaman aktivitelerini farklılaştırmaktadır. Bireylerin, hayatlarından memnun, mevcut yaşamlarının ideallerine yakın olması ya da beklentilerine erişebilmeleri, hayatlarında değiştirmek istediklerinin neredeyse hiç olmaması bireylerin yaşam doyumlarının iyi düzeyde olduğu işaret etmektedir (Diener vd. 1985). Katılımcılara, “Çanakkale’deki off-road etkinliklerinden memnun musunuz?”, “Hayatınız ideallerinize yakın mı? Beklentilerinize erişebildiniz mi?” ve “Eğer hayata yeniden başlasaydınız kendinizde veya yaşamınızda değiştirmek istedikleriniz olur muydu? Off-road'u nasıl konumlandırırdınız?” olmak üzere yaşam doyumuna yönelik sorular yönetildiğinde 22 kişinin de memnun olduğu ve katılımcıların büyük çoğunluğunun ideallerine yakın olduğu ve off-road'u hayatlarında daha erken dâhil etmeyi ve ön planda konumlandırmayı istediklerini belirtmiştir. Off-road yapan bireylerin yaşam doyumlarına yönelik sorulara verdikleri cevaplar şu ifadeleri içermektedir;

Gayet memnunum ÇADOFF üyesi olarak güzel bir kulüp, aile olduk daha da güzel etkinliklerimiz olacaktır. İleride bundan sonraki süreçte bu spora olan ilginin giderek artmasıyla da birlikte büyük organizasyonlar ve çalışmalar turistik bir ürün halini alacaktır. İdeallerime eriştim sayılır ve hayatımdan memnunum.

Mülakat 10

Açıkçası hayatımdan ve gidişatımdan memnunum. Off-road benim için özlediğim bir dost gibidir, stresli isem sonunda stresim bitmiş oluyor, o yüzden off-road olması gerektiği yerde.

Mülakat 21

Çanakkale’de daha çok etkinlik olsun isterim, ideallerime yakınum hepsi olmasa da beklentilerimin çoğuna eriştim Değiştireceğim bir şey olmazdı hayatımdan memnunum, off-road hobilerimde ilk sıralarda olurdu.

Mülakat 22

Sonuç ve Tartışma

Yaşam doyumu çalışmalarında ön plana çıkan kuramlar, off-road aktiviteleri açısından değerlendirildiğinde, araştırma bulguları ile yaşam doyumu kuramları paralellik göstermektedir. Etkinlik kuramına göre, bireylerin önemli görülen etkinliklere ve amaçlara yoğunlaşması, mutluluğa erişmelerini sağlamakta, bu tür etkinliklerin beceri gerektirmesi yaşam doyumlarını doğru orantılı artırmaktadır (Diener, 1984). Elde edilen bulgulara göre, off-road yapıyor olmanın dahi bireylere, zorluklarla mücadele etmenin sonuca erişmekten daha fazla mutluluk verdiği tespit edilmiş, etkinliklere ve düzenlenen turlara katılımın bireylerde olumlu yönde heyecan oluşturduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle amaç kuramlarında belirtildiği gibi, amaca ulaşmak için harcanan çaba bireylere yaşam doyumu sağlamaktadır (Scitovsky, 1976). Bu nedenle off-road aktivitesine katılım ile mutluluğa ister istemez ulaşılmaktadır. Bunun için ihtiyaç ve amaçların tümüyle doyurulması gerekebilir ki bu da haz ve acıya yönelik oluşturulan kuramı ifade etmektedir (Diener, 1984). Off-road yapan bireylerin, anlık haz ve acıya yönelik değerlendirme yaptıklarında sahip olduklarıyla mutlu ya da mutsuz olduğunu düşündükleri gözlemlenmiştir. Kişisel bir algı durumu olduğundan yukarıdan-aşağıya, tüm insanlığa yönelik bir haz verici; genel açıdan ele alındığında ise aşağıdan-yukarıya bir yaklaşım söz konusu olabilmektedir (Yetim, 2001). Bu noktada bağ kuramları söz konusu olmaktadır ki bireylere içsel ve bilişsel olarak off-road’un iyi görünmesi bireyleri, pozitif yönlü etkileyerek bu tür bir aktivitenin off-road yapan bireylere mutluluk getireceğini düşünmelerini ve çevrelerine aktarmalarını sağlamaktadır. Öte yandan kötü bir izlenim, bireyleri olumsuz etkileyerek aksi bir durumu da gerçekleştirebilmektedir. Bu durumun off-road yapan bireyleri, ekipman, doğru ekip ve belirlenen güzergah başta olmak üzere kıyaslamaya yönlendirdiği belirlenmiştir. Yargı kuramı olarak ele alınan kıyaslama (Diener, 1984), bireylerin gerçek ile standart durumunu, aynı etkinliğe katılan diğer birey ile kendini gözlemleyerek yaşam doyumları, mutluluk düzeyleri hakkında bir fikir edinmelerini sağlayabilmektedir. Off-road yapan bireylerin ihtiyaç ve amaçlarına yönelik belli bir noktaya erişebilmelerinin ise iyi olma durumlarıyla doğru orantılı olduğunu söylemek mümkündür. Buradan hareketle bireylerin, ekonomik gelirleri, sahip oldukları araçları, off-road’a katılımın temel amacı, nasıl hissettikleri, off-road’un hayatlarına etkisi, beklentilerine erişmeleri, hayatlarında yapmak istedikleri değişikliklere rağmen off-road’ı ön planda konumlandırmaları ve etkinliklerden memnun olmaları gibi sebepler off-road’un yaşam doyumu ile ilişkilendirilmesini mümkün kılmaktadır. Görüşmeler neticesinde, off-road’un

çoğunlukla, doğaya yakın olma, stresten uzaklaşma, eğlenme, spor ve boş zaman aktivitesi amacı taşıdığı; bazı bireyler içinse zamanla hayatlarında taşıdığı anlamın farklılaştığı ve ciddi serbest zaman aktivitesi haline dönüştüğü görülmektedir.

İnsanların motivasyonlarına göre doğa temelli sportif amaçlarla yaygınlaşan off-road aktiviteleri, rotaların genişletilmesiyle birçok destinasyonda ön plana çıkmakta, off-road yapılabilecek alanlara yönelik projeler geliştirilmektedir. Off-road ve onu oluşturan unsurların ön plana çıkması, bir boş zaman aktivitesi olarak off-road yapan bireylerin motivasyonlarını, ilgi düzeylerini, yaşam doyumlarını belirlemeye yönelik çalışmaların artmasına da olanak sağlamıştır. Gelişmiş toplumlarda insanların günlük hayatlarında maceraya yönelik sportif aktiviteleri tercih etmeleri ve zamanla artarak turistik faaliyetler arasında off-road'a katılım sağlamaları, fiziksel faydanın yanı sıra çevresel sürdürülebilirliğe yönelik de atılan önemli bir adımdır. Çünkü günümüz yeni turist profili, ruh ve beden sağlığına önem veren, spor yapma, doğaya yakın olma isteklerini gerçekleştirme arzusunda, yaşadığı çevreye faydalı olmaya ve zarar vermemeye de dikkat etmektedir.

Dünyada bir turistik faaliyet olarak off-road'a yönelik talep ve beklentilerin giderek arttığı gözlemlenmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada, off-road'un, bir boş zaman aktivitesi olarak, off-road yapan bireyler tarafından nasıl görüldüğü ve bireylerin yaşam doyumlarıyla off-road aktivitesinin arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda off-road'un keşif, keyif, heyecan vb. hislerle yakın çevrenin yönlendirmesiyle gerekli şartlar taşındığı takdirde belli kurallar çerçevesinde riskli olmadan ve çevreye zarar vermeden herkes tarafından yapılabilen, off-road yapan bireylere stresten uzaklaşma, özgüven, sosyalleşme vb. imkânlar sağlayan, belli bir beceri ve mutluluk veren, anlatırken off-road anında yaşananların bireylere tekrar tekrar hissettiren sportif faaliyettir. Off-road'un aynı zamanda, bir boş zaman aktivitesinden zamanla bağımlılık oluşturabilen ve ciddi zaman alan bir aktivite algısına sahip olduğu da belirlenmiştir. Yapılan çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç ise off-road'un, bireylerin hayatında önemli bir yere sahip olduğu, yaşamlarını olumlu yönde etkilediği, Çanakkale'de off-road etkinliklerinden memnun kaldığı ve bireylerin yaşam doyumlarına katkı sağlayan bir kaynak olduğu yönündedir. Bu sebeple de off-road ile yaşam doyumları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Kent yaşamından uzaklaşma, doğayla iç içe olma, sportif faaliyetlerde bulunma insanlara huzur ve canlılık vermektedir. Adrenalin, başarı hissi ve keşfetmenin vermiş olduğu haz insanları macera turizmine çeken en önemli sebepler arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda doğal çevrenin korunması off-road faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlayacak bölgesel ve ülkesel bazda açık hava rekreasyonlarının gelişmesine de katkıda bulunacaktır.

Bu çalışma Çanakkale'de faaliyet gösteren off-road kulübünün aktivitelerine katılan 22 kişi ile sınırlıdır. Gelecek çalışmalarda örneklem daha geniş tutulabilir, off-road yapan bireylerin ilgi düzeyleri, motivasyonları ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilebilir. Etkinliklere katılan tüm bireylerin memnuniyet düzeyleri incelenebilir, demografik özelliklere göre karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Bu nedenle araştırma sonucunda elde edilen bulguların ilgili konuda gelecek

çalışmalara katkı sağlayıcı bir nitelikte olması ve açık hava rekreasyonlarına yönelik gelecek çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Adventure Tourism Market Report (2010). The George Washington University School of Business, The Adventure Travel Trade Association, and Xola Consulting
- Adventure Tourism Development Index- ATDI (2015) “What is the Adventure Tourism” https://www.adventureindex.travel/docs/atdi_2015.pdf (Erişim tarihi 11.11.2017)
- Argyle, M. (1996). *The Social Psychology of Leisure*, London, Penguin.
- Aydın, C. (2016) A ve B Kişilik Tiplerinin Boş Zaman Davranışlarının Kıyaslanması Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir,
- Baş, T. Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri; NVivo 7.0 İle Nitel Veri Analizi*. Seçkin Yayıncılık, Birinci Basım, Ankara.
- Beard, J. G., ve Ragheb, M. G. (1980) Measuring Leisure Satisfaction. *Journal of Leisure Research*. 12. 20-33
- Boyle, S. A. and Samson, F. B. (1985), Effects of Nonconsumptive Recreation on Wildlife: A Review *Wildlife Society Bulletin (1973-2006)* 13 (2);110-116
- Buckley, R. (2006). “Adventure Tourism” Cabi Publishing, UK.
- Buckley, R. (2007), Adventure tourism products: Price, duration, size, skill, remoteness, *Tourism Management*, 28(6); 1428-1433
- Celliers, L., Moffett, T., James, N. C. and Mann, B. Q.(2004), A strategic assessment of recreational use areas for off-road vehicles in the coastal zone of KwaZulu-Natal, South Africa, *Ocean & Coastal Management*, 47(3-4), 123-140
- Crano, W. D. (2002). *Principles and Methods of Social Research*. Lawrence Erlbaum Associates, USA
- Diener, Edward. (1984), Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985), The Satisfaction With Life Scale, *Journal Of Personality Assessment*, 49 (1), 71-75.
- Diener, E. ve Martin E. S. (2004), “Beyond Money: Toward an Economy of Well-Being”, *Psychological Science in the Public Interest*, 5(1) 1-31.
- Garda, B. (2014). *Macera Turizmi Pazarlaması Özel İlgi Turizminin Yeni Yüzü*, Çizgi Kitapevi: Konya.
- Gilbert, D. ve Abdullah J. (2004) “Holidaytaking and the Sense of Well-Being”, *Annals of Tourism Research*, 31(1), 103-121.
- Hazar, A. (2014). *Rekreasyon ve Animasyon*, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Huberman, A., Miles, B. M. (2002). *The Qualitative Researcher's Companion*, Sage Publications Inc. Thousand Oaks: California.

- Kerlinger, F. N., Lee, H. B. (2000). *Foundations of Behavioral Research*. Wadsworth, 4'th Edition, USA.
- Naylor, L. M., Wisdom, M. J. and Anthony R. G. (2009), Behavioral Responses of North American Elk to Recreational Activity, *Journal of Wildlife Management* 73(3):328-338
- Neal, J. D., Sirgy M. J. ve Uysal, M. (1999) "The Role of Satisfaction With Leisure Travel/Tourism Services and Experiences in Satisfaction with Lesiure Life and Overall Life", *Journal of Business Research*, 44(3), ss. 153-163.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J. ve Tobin, S.S. (1961) "The Measurement of Life Satisfaction", *Journal of Gerontology*, 16(2), ss. 134-143.
- Nicholes, G. E., 1980. Off-road vehicle trends. In: 1980 National Outdoor Recreation Trends Symposium, v.1, pp. 127-134. U.S. For. Serv., Gen. Tech. Rep. NE-57
- Noe, F.P. and Wellman, J.D. (1982) Perception of Conflict Between Off-Road Vehicle and Non Off-Road Vehicle Users in A Leisure Setting, *Journal of Environmental Systems*, Vol. 11(3),223-233
- Mannell, R.C. (1999). "Older Adults, Leisure, and Wellness", *Journal of Leisurability*, 26(2) 3-10
- Murphy, H. (2003). "Exploring Leisure and Psychological Health and Wellbeing: Some Problematic Issues in the Case of Northern Ireland", *Leisure Studies*, 22, 37–50.
- Özdemir, Ü., Çelikoğlu, Ş., (2014). "Batı Karadeniz'de Rekreasyonel Açıdan Giderek Önemi Artan Bir Yaylacılık Sahası: Uluyayla." *Doğu Coğrafya Dergisi*, 32, 80.
- Patton, M. Q. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Sage: Newbury Park, CA.
- Porter, L. W., and Lawler, E. E. (1968). *Managerial Attitudes and Performance*. Homewood, IL: Irwin-Dorsey.
- Ragheb, M. G. (2005) *Vitality Through Leisure*, Idyll Arbor, Inc.
- Rossmann, G.B. ve Rallis, S.F. (1998) *Learning in the Field: An Introduction to Qualitative Research*. Thousand Oaks CA: Sage.
- Scitovsky, Tibor. (1976). *The Joyless Economy*. Oxford University Pres. Oxford.
- Seaton, A. V. ve Bennett, M. M. (1996) *Marketing Tourism Products: Concepts, Issues, Cases*. Thomson Business: Oxford.
- Söyler, S. (2016), *Turizmde Ciddi Serbest Zaman Faaliyeti Olarak Doğa Yürüyüşleri, Çevre Kimliği ve Yaşam Doyumu İlişkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sung, H. H. (2000). *An analysis of the adventure travel market: from conceptual development to market segmentation*, PhD, Purdue University.
- Şener, A. (2009) "Yaşlılık, Yaşam Doyumu ve Boş Zaman Faaliyetleri"

<http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/yasamdoyumu.pdf> (Erişim tarihi: 11.11.2017).

Tümkaya, S., Hamarta, E., Deniz, M. E., Çelik M. ve Aybek B. (2008).“Duygusal Zeka Mizah Tarzı ve Yaşam Doymu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 1-18.

United States (1972), ORRV: Off Road Recreation Vehicles: A Department of the Interior Task Force Study. United States department of the interior Office of the secretary report, Washington.

Uslan, Y., Batman, O. (2010). “Alternatif Turizm Çeşitlerinin Konya Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı. 23, 243-260.

Uysal, M. Richard P. ve Sirgy M. J. (2012) “Prologue: Tourism and Quality-of-Life (QOL), Research: The Missing Links”, *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research*. Springer Netherlands, ss.1-5.

Yetim, Ü. (2001), *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 8. Baskı Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Webb, R. H. and Wilshire H.G. (1992) *Environmental Effects of Off-Road Vehicles: Impacts and Management in Arid Regions* Springer Science & Business Media, New York.

Weber, K. (2001). Outdoor adventure tourism a review of research approaches. *Annals of Tourism Research*, 28 (2), 360-377.

Wisdom, M. J., Ager, A. A., Preisler, H. K., Cimon, N. J. and Johnson, B. K. (2004), Effects of off-road recreation on mule deer and elk. In: *Transactions of the 69th North American Wildlife and Natural Resources Conference*: 531-550.